

A Et deinde diffinit meridianū & horizontem: Igitur, Responsio. Non sunt hi circuli uolucres per se, sed quia cœlum continuo suo motu iam adducit eis hoc signum, hoc sydus, hoc astrum, atq; aliud mox: Et propter continuam in eis mutationem dicuntur uolucres & celeres, licet in se sint stabiles & fixi. Simile est de cera bene præparata & molli, quæ facile cuiuscumq; sigilli imaginem recipit. Hæc cera dici potest uolucris, id est, ad suscipiendum facilis. Vel dicuntur uolucres, id est, mutabiles iuxta diuersos habitatores, qui diuersos habent meridianos & horizontes. Quisuis tamē meridianus & particularis horizon suis habitatoribus manet stabilis, fixus & immotus. Et in ea sententia est etiam Mar. Mani. in sequentibus metris, lege eundem.

Horizontis imaginatio uelusta.

B In ultimo uersiculo. Verum & non incommode &c. Proclus ostendit, quo pacto Horizon possit intelligi immotus & quietem amans. Sciendum quod ueteres pro sphaeris eorum, fabricauerunt uas concauum, quod in se semisphaeram posset recipere. Et hoc arte tornandi perfecerunt. Cuius labrum aut superficies superior horizontem suppleuit. In eo sane uase sphaera ad medietatem usq; profundata & immersa, atq; meridiano circulo iuste infixa rotabatur: Habuit etiã uas pedem, quemadmodum nostra habent pocula, quæ uulgo scyphos uocamus, quo fixè & immotè insisteret. Hoc uidere licet in sphaeris uetustis astrarijs, quas solidas appellamus. Accedunt & cōmentaria ad nostra usq; tempora durantia, id aperte docentia. Idem obseruauit Proclus & contemporanij, textu id indicante.

Nobilitas horizontis.

Ad postremum, nobilitas & dignitas ipsius horizontis ex plurimis eiusdem usibus facile concluditur: sine quo etiam sphaerarum fabrica fere inutilis esset. De ipsius usibus scripsimus plures propositiones in elucidatione nostra in astro labium parte secunda, ad quas lectorem remittimus. In præsentiarū eos paucis percurrere libuit.

Horizontis septem cōmoditates.

Quorū primus usus est. Quod officio horizontis omni tempore, quantitas diei artificialis & noctis addiscimus, & ex consequutione ortum & occasum secundus. Per eum sole radiante cognoscimus horam diei æqualem. (solis.)
 Legem. Lege cōmentaria nostra in sphaeram solidam.

Tertius aperit nobis elongationem stellarum ab ortu & occasu uero: quam astronomi uocant amplitudinem ortus & occasus, aut zenith ortus & occasus.

C Quartus manifestat gradum zodiaci, cum quo proposita stella oritur & occidit. Quintus indicat stellas, aut cœlestes imagines perpetuæ apparitionis aut occultationis.

Sextus palam facit ortus & occasus signorum.

Septimus discernit inter eclipses solares & lunares, uisas & nō uisas. Quam obrem in nostris Ephemeridibus & nostro Calendario Romano plures utriusque luminaris defectiones omisimus: Propterea quod nostrum horizontem Germanicum non superarunt.

DE MERIDIANIS CIRCVLIS.

Meridianus circulus est, qui per mundi polos & punctū, quod nobis supra uerticem eminet, ducitur. In quem cum Sol incidit, medios dies, meridianasq; noctes efficit. Hic etiã circulus imotus in mūdo est: Vno eodemq; in tota mundi uertigine seruato positu. Nec in sphaeris, qui astris insigniuntur, ascribitur, quod & imotus sit, & nullā mutationem recipiat. Sed (quod sensu usurpari possit) trecentis fere stadijs idem meridianus manet. Rationis tamen scriu-

TEXTVS PROCLI

pulosiore indagine ad quemuis gressum, qui ortum uersus occasum ue dirigetur, nouus meridianus notatur. Ad austrū enim Boream ue quantumuis progrediare, etiam si decem milium stadiorum intersit, idem meridianus seruetur: Quam ab ortu ad occasum itur, mutatur.

STOEFLERI
INTERPRE.
Diuisio.

HOc capite author aggreditur secundum circulum sphaerae extrinsecum, scilicet, Meridianū. Et potest id caput scindi in tres partes. In prima diffinit Meridianū, atq; eius officium adiungit. In secunda, quae incipit ibi. Hic etiā circulus &c. aperit eius conditionem, scilicet, quod immobilis semper manet. In tertia, quae ibi initium sumit. Sed quod sensu &c. docet, in quantam terrae intercapedinem maneat idem horizon uel euarietur, & ad quos mundi cardines capiat mutationem, & ad quos nullam.

Scriptores de
Meridiano.
Ptolemæus.

In primis hic aduertendū est, quod tractatores de meridiano circulo sunt hi: Ptolemæus in pluribus dicit, Alma, & praecipue Dicit. secunda. In qua ferè ubiq; tractat de meridiano. Idē in suo Quadripartito. Et in Cosmographia lib. 1. ca. 23. & 24. & circa omnes tabulas, tum uniuersales tum particulares.

Hyginus
Cleomedes
Mar. Mani.

Hyginus in suo Astronomico lib. 4. Cleomedes primo Meteo. capi. De magnitudine terrae, & sequenti, Marcus Mani, lib. 1. ca. 8. his metris, E

Hos uolucres fecere duos: Nam alter ab ipsa
Consurgens Helice, medium praecidit olympum.
Discernitq; diem, sextamque examinat horam
Et paribus spatijs occasus cernit & ortus.
Hic mutans per signa uices: seu si quis Eoos
Seu petit hesperios: supra se circinat orbem
Verticibus super astantem, mediumque secantem
Caelum, & diuiso signantem lumine mundum.
Quando alijs aliud medium est, uolat hora per orbem,
Cumq; loco terrae caelumque & tempora mutat.
Atq; ubi se primis extollit Phœbus ab undis
Illis sexta manet, quos tum premit aureus orbis.
Rursus ad hesperios sexta est, ubi cedit in umbras:

Macrobius

Nos primam & summam sextam numeramus utramq;. F

Macrobius de Som. Scipionis libro primo, in hac uerba. Duo qui ad numerum praedictum supersunt, meridianus & horizon, non scribuntur in sphaera: Quia certum locum habere non possunt, sed pro diuersitate circumspicientis, habitantisue uariantur. Meridianus est enim, quem sol cum super hominum uerticem uenerit, ipsum diem medium efficiendo designat. Et quia globositas terrae, habitationes omnium aequales sibi esse non patitur, non eadem pars caeli omnium uerticem despicit. Et ideo unus omnibus meridianus esse non poterit, sed singulis supra uerticem suū proprius meridianus efficitur. Haec tenus Macr. Ioannes de Sacrobu. tract. secundo, de Sphaera. §. Sunt iterū duo alij circuli maiores in sphaera, scilicet Meridianus & horizon: Alber. Ma. in defloratione Alma. li. 2. Et recentiores Astronomi Ioan. à mon. Re. in epitomatibus Alma. lib. 2. Georgius Peur. Franciscus Capuanus, Geor. Valla lib. 16. & Astronomiae 1. cap. 1.

Ioan. de Sacro
busto.

Diffinitio Me-
ridiani.

Praeterea annotandum. Proclus in principio huius capituli diffinit meridianū: Lucidius tamen sic. Meridianus est circulus maior, transiens per polos mundi & zenith capitis, ad motum sphaerae immobilis manens.

Varia nomina
Meridiani.

Sunt etiam huius circuli uaria nomina. Vocatur enim Meridianus, id est, meridianus. Litera d mutata in r. Vt habet Varro & Macrobi, lib. 1. de Somnio Scipi.

A Scipi. Et sic à medio dicif. Et hoc indicat Proclus in textu, & Io. de Sacrobu. Sol enim in meridiano existens, æqualiter distat à principio & fine diei. Vel dicitur à meris, id est, purus siue clarus: quia id tempus cæteris clarius est. Esai. 18. Meridiana lux clara est.

Haud dissimili ratione dicitur circulus mediæ diei, uel mediæ cœli.

Hic ab Hygino lib. 4. cap. Horizon enim diuidens, nuncupatur *μεσημεριός*, inquit. Igitur cū Sol sit in Ariete, ex oriente dies est, qui cum uertente se mundo pertuenit ad eum circulū, qui *μεσημεριός* uocatur, efficit diei partem dimidiatam &c. *μέση* græcè medietas uel medium.

Circulus mediæ diei.
Circulus mediæ diei cœli.
Hyginus.

À iudicibus astrorum uocatur cuspis regalis. Cardo regius. Principium decimi domicilij. Medium cœli, à Iul. Fir. Græco nomine *μεσοουράνια*. Is enim lib. 2. capite. 22. sic habet. Decimus locus, in decimo ab horoscopo signo, cōstituitur. Et infra. Hic locus principalis est & omnium cardinum potestate sublimior. Hic locus à nobis medium cœli, à Græcis uero *μεσοουράνια* appellatur. Est enim in media parte totius mundi constitutus &c.

Iul. Fir.
Mesuranius.

Vide ne deprauate legas Mesuramina, uel Mesuranema, seu Mesuranena. Demum Marcus Mani. uocat meridianum aureum orbem.

B Huc usque de prima huius capituli particula. Sequitur secunda in uerbo. Hic etiam circulus. Iam in præmissa diffinitione hausimus, meridianum circulum ad motū sphaeræ immobilem manere. Huius rei causæ possunt assignari, quem admodū supra de Horizonte diximus. Si enim esset mobilis ad motum sphaeræ abiret ipse profecto à zenith capitum habitantium sub eo: & sic perderet nomen meridiani. Item non diuideret suis incolis diem artificialem in duas æquales partes, eo quod per motum appropinquaret uni parti horizontis: & ab alia sese elongaret. Neque insideret horizonti ad angulos rectos. Quapropter ipse numeratur inter circulos extrinsecos sphaeræ. Et in sententia habet hic Proclus: quod Meridianus nō sit de his circulis qui astris insignantur, hoc est notantur uel distinguunt. Quia sphaeræ circuli distinguuntur: modo & per stellas ipsos circulos cognoscimus in cœlo. De ea re disseruit Author supra capite de sphaeræ circulis. Et nos fufius supra scripsimus. Sed de his satis.

Meridianus immobilis.
Secunda particula tex.

Pag. 25.

C Tertiæ particulae initiū est in uerbo. Sed quod sensu uariari possit &c. Hæc particula potest distribui in tres. In prima, notat in quantum terræ spatium maneat idem Meridianus ad sensum. In secunda docet, quod ratio quæ minima quæ quæ rimatur, ad modicū spatium uersus ortum aut occasum, alium cōcludit & ratiocinatur Meridianum. In tertia indicat, uersus quas mundi plagas non uarietur, aut uarietur Meridianus.

Tertia particula.

In prima supparticula Proclus notat, ad 300. ferè stadia nullam accidere ferè meridiani euariationem sensilem. Faciūt quippe 300. stadia 37. mil. Itali, integra. Nostra Germanica 9. integra, quibus respondet $\frac{1}{2}$ & $\frac{1}{10}$, id est, 36. minuta unius gradus. Supra Proclus de Horizonte determinauit, quod 400. stadia, quæ faciunt nostra mil. germanica 12. integra. Sed quia 12 nullā faciunt sensilem horizontis mutationem, quare à maiori argumentando, nec 300. stadia minora faciunt mutationem sensilem ipsius Meridiani. Loquor etiam de his, qui sunt cōstituti sub diuersis meridianis & etiam parallelis. Nam hi qui collocati sunt sub uno parallelo & diuersis meridianis, nullā penitus sentiunt uariationē. Quem admodum præcedente capite declaratum est.

Secunda supparticula habet, quod ratio ad modicum spatium, alium & alium concludit meridianum. Hæc supra in unguem explanata est.

Pro tertia supparticula notandum. Qui recta uia proficiscitur à septentrio-

Pag. 64.

ne in meridiem, aut cōtra, semper durat sub uno meridiano. Quia omnes meridi- **D**
diani uergunt à polo in polum: quare nulla terrena mensura hoc pacto profi-
ciscenti alium adducit meridianū. Et exemplificat author de 10000. stadijs per-
transitis: quæ faciunt mil. Ita. 1250. Nostra cōmunia 312.

Meridianorū
mutatio.

Euariantur autem meridiani ab ortu in occasum, uel cōtra. Nam quot in eo
positu possunt zenith capitis discerni, tot possunt intelligi meridiani. Ptolemæ
us in Geo. asserit, terræ medietatem ab occasu in ortū habitatam. Cui sane me-
dieta respondet medietas circuli æquinoctialis, siue æquinoctialis scribatur
in cœlo siue in terra. Habet autē semixæquinoctialis 180. gradus: tot igitur duci
possunt meridiani, scilicet 180: Et uergeret quiuis meridianus per duos gradus
oppositos ipsius æquinoctialis. Ex his erunt manifesta metra Marci Mani. su-
pra proposita. Et ipsius Macrobiij uerba.

Meridiani di-
gnitates.
Vites stantes
aut erectæ.

Nunc ad meridiani dignitates me conferam, quem plures doctissimi uiri di-
gniores horum cōcludunt. Est autē prima, quod magis eleuatus est & stans
respectu horizontis, qui fermè sub pedibus iacet. Vites enī stantes uberiorem
afferunt fructū, quàm iacentes. Quapropter arboribus & palis alligantur. Est
quippe populus arbor uitibus gratissima, teste Plini. lib. 16. capi. 38. Et sol exis **B**
stans in meridiano, dicitur stare. Iosue 10. stetit sol in medio cœli. Cōtemnemus
illa quæ sub pedibus iacent. Qui. 1. Trist.

Populus ar-
bor.

Illud amicitia sanctū & uenerabile nomen,

Nunc tibi pro uili sub pedibusq; iacet.

Secunda dignitas. Quod astra in eo ultimam, quam possunt habere, altitudi-
nem aut eleuationem possident, cuius contrarium est in horizonte.

Pli. de Scorpi-
onibus.

Tertia. Astra in eo habent intensissimū uigorem & potentia: sicut uidemus
de sole qui in meridiano cōstitutus, uehementer calefacit & desiccatur, ac uapo-
res cōsumit. Quare (ut prædiximus) dicitur meridiēs, id est, merus dies. Plī. lib. 11.
ca. 25. de scorpionibus loquens, uult, Venenum ipsis medio die, cū incandues-
ce solis ardoribus, sæuius esse.

Aristoteles

Quarta infertur, influxu nobiliori in parte meridiana. Arist. de naturis loco-
rum habet, quod aquæ quæ in suo cursu aut fluxu appropinquant ad meridiē,
aurū producunt & nobiles margaritas: Quare plures uolūt, quod meridiēs sit
pars dextra cœli. In diuinis literis inter omnia flumina quatuor, Paradisum e-
gredientia, maxime extollitur Phison, id est, Ganges. Moyses enim Gene. 2. sic **F**
scriptum reliquit. Et fluuius egrediebatur de loco uoluptatis, ad irrigandū pa-
radisum, qui inde diuiditur in quatuor capita. Nomen uni Phison, ipse est qui
circuit omnem terram Heuilah, ubi nascitur aurum, & aurum terræ illius opti-
mum est. Ibiq; inuenitur Bdellium, & lapis Onychinus. Cæteris fluuijs tribus
Moyses nullam attribuit huiusmodi nobilitatem. Lege textum.

Phison, id est
Ganges.
Gen. Moyses

Dic rogo, quis uellet satis enucleare nobilitatē fœlicis Arabia, quæ est res-
pectu septentrionis sita in meridiem? Lege Plī. de rebus Arabia lib. 12. cap. 18. Et
eundem de gemmis eiusdem lib. 37. per plura capita.

Mar. Mani.

Item Traprobana Insula in meridiem exposita, clara est ob copiā auri & ar-
genti, ob Beryllum, Hyacinthum. Et Plinius lib. 9. ca. 35. asserit eandem abun-
dare Margaritis. Eapropter, ut arbitror, Marcus Manilius supra lib. 1. capi. 8.
ipsum meridianum appellat aureum orbem. Et inter 12. cœli partitiones idem
tenet principatum. Idem Marcus Mani. libro secundo cap. 14.

Primus erit summi qui regnat culmine cœli
Et mediū tenui partitur limite mundum.
Quem capit excelsa sublimem gloria sede.
Lege sequentia metra, sunt pulchra ualde, de decimo cardine.

Quinta

A Quinta. Astrologi meridianum digniorem prædicant horizonte, cū diei initium faciunt in ipso meridiano, & non in horizonte orientali aut occidentali, & hoc non sine causa, quia dies à medio die inchoatur. Verum diei uaria fuit apud diuersas gentes inceptio, de qua Plini. lib. 2. ca. 79. in ueteri, in nouo cap. 77. Ipsum (inquit) diem alij aliter obseruauere, Babylonij inter duos solis exortus, Athenienses inter duos solis occasus. Umbri à meridiè in meridiem, uulgus omne à luce ad tenebras. Sacerdotes Romani, & qui diem diffinire ciuile. Item Aegyptij & Hipparchus à media nocte in mediã. Eandem ferè sententiã habet Macro. libro primo Satur. ca. 2. de die & uario modo distinguendi diem & noctem. Accedit Aul. Gel. lib. 3. ca. 2. hi tres habent ferè unam & confimilem sententiã, legito.

Plinius;

Sexta. Meridiani circuli sunt accommodi, utiles immo necessarij rebus Geographiis. Nam in his supputatur omnium regionum, prouinciarum, insularum, fluminum, montium, urbium, oppidorum &c. longitudo. Geographia enim principaliter uersatur circa res duas, altera appellatur longitudo, altera latitudo. Plura de his alibi in commentarijs nostris in Ptolemæum.

DE LACTEO CIRCVLO.

B Obliquus etiam est & Lacteus circulus. Hic itaq; supra tropicos obliquatus cernitur. Constat autè ex tenui nebulosa substantia. Vnus certe cœlestium circulorum cōspicius, nec certa latitudine definitus, sed aliqua sui partelatiore, aliqua angustiore. Quo minus quidem in plerascq; sphaeras ad scribi solet. Est autem unus è numero maximorum circulorum, quippe cum maximi circuli in sphaeris dicantur, quibus idem centrum cum sphaera est. Sunt porro maximi circuli septem, Aequator, Signifer. Qui per mediã signa ducit. Qui per polos ducitur, Cuiuscq; habitationis horizon, Meridianus, Lacteus.

TEXTVS
PROCLI.

C **S**upra capite de circulis sphaerae auctor mentionē fecit de Lacteo circulo in §. finali qui incipit. Porro hos circulos, ubi in fine adiungit. Sensu enī unus lacteus discerni in cœlo potest, reliqui omnes ratione, hoc capite de eodem determinat. Et diuiditur in tres partes. In prima lacteum describit aut notificat. In secunda, quæ inchoat. Est autem unus, docet ipse illum ipsum esse de maximis circulis. In tertiã cuius initium est ibi. Sunt porro &c. numerat maximos circulos scilicet septem.

STOEFLERI
INTERPRE.
Continuatio.
Diuisio capitij

Principè contuendum, scriptores de hoc circulo sunt hi, Aristoteles primo meteor. Ptole. Phelu. dict. 8. alma. ca. 2. Aratus in Phœnomenis. Ruffus Festus paraphrastes Arati, Cicero in fragmento Arati.

Scriptores de
Lacteo.

Marcus Mani. lib. primo cap. 9. de zodiaco & Lacteo circulo.

Hyginus libro secundo & quarto. Plinius libro 18. capitulo 29.

Tullius libro de re pu. unde Scipionis somnium excerptum est.

Macrobius commentariorum suorum libro primo in som. Scipionis.

Ouidius libro primo meta. fab. 6.

Et mediæ ætatis Albertus magnus, Sueuus, libro secūdo meteo. tracta. 2. ca.

3. 4. 56. Et in abbreviatis Alma. libro 8.

Recentiores. Ioannes à monte re. libro Epito. 8. propositione prima.

Georgius ualla libro 16. & astronomiæ primo capitulo primo.

Et ut authorem nostrum clariorem faceremus libuit non nullas memoratores

Mar. Mani.
Hyginus.
Plinius.
Tullius.
Macrobius.
Ouidius.
Alber. Mag.
Io. à Re. moit.
Geor. Vallæ